

DREPTUL LA ACȚIUNEA ÎN TĂGĂDUIREA PATERNITĂȚII ȘI TERMENUL DE INTRODUCERE A ACESTEIA PRIN PRISMĂ MODIFICĂRILOR ADUSE CODULUI FAMILIEI DE LEGEA 288/29.10.2007

Lector univ. dr. **Octavian Hârceagă**
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Facultatea de Drept și Științe Sociale
Catedra de Drept

Prin legea nr 288/29.10.2007 s-au adus modificări articolului nr 54 din C fam în sensul că acțiunea poate fi introdusă de oricare dintre soți și de către copil, punându-se de acord legislația românească cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului care în cauza Kroon ș. a împotriva Olandei, prin hotărârea din 27.10.1994 a decis că „o lege națională este în contradicție cu art 8 din CEDO atâta timp cât nu permite niciunei alte persoane decât soțul mamei să răstoarne prezumția de paternitate în condițiile în care folosirea stării civile (posesia de stat) indică faptul că alt bărbat este tatăl copilului”, precum și cu decizia nr 349/2001 a Curții Constituționale.

Un alt element de noutate este cel cu privire la termenul de prescriere a acțiunii, acesta fiind în prezent de 3 ani de la nașterea copilului, cu următoarele precizări că pentru soțul mamei termenul curge de la data la care a luat cunoștință de nașterea copilului, iar minorul poate introduce acțiunea în terme de 3 ani de la majoratul său dacă aceasta nu a fost introdusă în timpul minorității sale.

1 Dreptul la acțiune

Art 54 C. fam, în redactarea avută până la adoptarea Legii 288/29.10.2007 publicată în M.Of. partea I nr. 749/5.11.2007, conferea acțiunii în tăgăda paternității un pronunțat caracter personal îngăduind exercitarea ei numai de soțul mamei¹. Moștenitorii acestuia nu puteau introduce acțiunea, dar o puteau continua, cu condiția să nu se fi perimat sau tatăl să nu fi renunțat la judecată.

Prin continuarea acțiunii de către moștenitorii tatălui, acesta își intervertește în parte caracterul căci, în cazul moștenitorilor prevalează interesul material².

Bineînțeles că hotărârea pe care instanța judecătorească o pronunță în cazul acțiunii în tăgăduirea paternității continuată de moștenitori are aceleași efecte și este deopotrivă opozabilă ca și în cazul în care ar fi fost pronunțată în timpul vieții soțului.

În literatura juridică s-au semnalat și situații când soțul mamei, în pofida evidenței că nu poate fi tatăl copilului născut de soția sa, nu înțelege sau nu are posibilitatea să intenteze acțiunea în tăgăduirea paternității.

Un astfel de exemplu ar fi situația în care concepția copilului se situează în timpul dispariției tatălui, până la dat stabilită ca fiind cea a morții, caz în care este aplicabilă prezumția de paternitate, însă, în lipsa titularului acțiunii în tăgăduirea paternității, ea nu poate fi înlăturată, cu toate că dispărutul nu poate fi tatăl copilului. Curatorul instituit nu poate exercita această acțiune și nici mandatarul general împuternicit de dispărut, drepturile de reprezentare ale acestora privind numai bunurile, nu și drepturile personale nepatrimoniale ale celui ocrotit.

¹ Al Bacaci, ș.a., Dreptul familiei, Ed All Beck, București 2005., p 188

² Al Bacaci, ș.a., op. cit., p 189, P. Anca, Rudenia în dreptul RSR Ed Academiei RSR, București 1966., p. 73

În aceste situații apare o ficțiune în ceea ce privește paternitatea copilului, respectiv se va bucura de prezumția legală de paternitate deși este de notorietate că nu soțul mamei este tatăl copilului.

Pentru îmbunătățirea actualei reglementări în materie, *de lege ferenda*, s-a propus înlăturarea caracterului exclusiv al dreptului la acțiune în tăgăduirea paternității în sensul de a se recunoaște dreptul la acțiune nu doar soțului mamei ci și mamei copilului³, copilul însuși⁴, procurorul și oricare persoane interesate⁵.

Dispozițiile art 54 al 2 C fam au fost declarate neconstituționale prin decizia nr 349/2001 a Curții Constituționale care a statuat neconstituționalitatea textului, în măsura în care acesta nu recunoaște decât tatălui, iar nu și mamei și copilului născut în timpul căsătoriei dreptul de a porni acțiune în tăgăduirea paternității.

Curtea și-a susținut decizia arătând că dispozițiile art. 54 alin. 2 din Codul familiei încalcă principiul egalității în drepturi prev. de art. 16, art. 44 alin. 1 din Constituție (nerevizuită). Totodată s-a argumentat că, acolo unde există identitate de rațiune dincolo de mobilurile particulare care pot fi diferite, se impune o identitate de soluție.

Această decizie a Curții Constituționale este în concordanță și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care în cauza Kroon ș. a. Împotriva Olandei în 1994, a decis că interdicția instituită de legea națională femeii căsătorite de a tăgădui paternitatea soțului este contrară prevederilor art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, articol care reglementează dreptul la respectarea vieții private și de familie. În decizie se statuează că „respectul „ față de „viața de familie” cere ca realitatea biologică și socială să prevaleze asupra unei prezumții legale care lovește frontal atât faptele stabilite, cât și dorințele persoanelor în cauză, fără a aduce beneficii cuiva.

Rezultă, așadar că o lege națională este în contradicție cu art. 8 din C.E.D.O., în interpretarea dată de Curte, prin Hotărârea din 27 octombrie 1994, atâta timp cât nu permite nici unei alte persoane decât soțul mamei să răstoarne prezumția de paternitate în condițiile în care folosirea stării civile (posesia de stat) indică faptul că alt bărbat este tatăl copilului. Din considerentele acestei hotărâri se deduce că, art. 8 din C.E.D.O. obligă autoritățile de stat să respecte viața de familie, nu numai ca familie care se întemeiază pe căsătorie, dar și ca familie de fapt, iar un aspect al acestui respect îl constituie tocmai *posibilitatea tăgăduirii paternității copilului din căsătorie și de o altă persoană decât soțul mamei*.

Privit prin prisma art. 8 din C.E.D.O. și a acestei practici a Curții Europene, art. 54 alin. 2 din Codul familiei încalcă dreptul fundamental al omului la respectarea vieții de familie, în măsura în care nu se permite tăgăduirea paternității decât de soțul mamei, chiar și atunci când posesia de stat indică pe un alt bărbat drept tatăl copilului, ceea ce închide calea stabilirii paternității copilului din afara căsătoriei față de tatăl biologic⁶. În afara propunerilor de *lege ferenda*, unii autori au afirmat anterior deciziei nr. 349/2001 a Curții Constituționale, că și *de lege lata* s-ar putea admite o acțiune în contestarea stării civile a copilului din căsătorie, care nu are posesiunea de stat în conformitate cu prezumția de paternitate. Acțiunea ar putea fi introdusă de către orice persoană interesată și s-ar putea întemeia pe prevederile art. 53 și 51 din Codul familiei și ar avea aceleași efecte ca și tăgăduirea paternității⁷.

³ P. Anca, op. cit., p 76-77, I Leș _participarea părților în procesul civil, Ed Dacia, Cluj Napoca, 1982 p 215-216, A. I. Filipescu, Filiația firească și filiația din adopție, Ed All Beck, București 2002., p 117,

⁴ A. Ionașcu ș.a., Filiația și ocrotirea minorilor, Ed Dacia, Cluj Napoca 1980., p 58-59, A. I. Filipescu, op. cit., p 117

⁵ Marieta Avram –Considerații în legătură cu reglementarea actuală a acțiunii în tăgăduirea paternității RD nr 2/1999 p 78-87

⁶ Marieta Avram – Filiația. Adopția națională și internațională, Ed. All Beck, București, 2001, p. 63

⁷ Marieta Avram – Considerații în legătură cu reglementarea actuală a acțiunii în tăgăduirea paternității – Dreptul 2/1999, p. 84-85; M. Avram – Filiația..., op. cit., p. 68

În noua sa redactare, art. 54 al. 2 din Codul familiei, permite exercitarea acțiunii în tăgăduirea paternității și de către mamă și copil, acțiunea în toate cazurile putând fi continuată de către moștenitori, cu condiția ca titularii acțiunii (foștii soți și copilul – s.n.) să nu fi renunțat la acțiune sau aceasta să nu se fi prescris.

Personal apreciez, că se impune *de lege ferenda* să se modifice art. 54 al. 2 prin includerea în rândul persoanelor care pot introduce acțiunea în tăgăduirea paternității și a *adevăratului tată și a oricărei persoane care dovedește un interes legitim*.

Consider că aceasta se impune plecând de la interesul general al societății, în legătură cu exactitatea datelor de stare civilă ale unei persoane, respectiv că acestea trebuie să corespundă adevărului, chestiunile referitoare la statutul persoanei interesând atât situația ei, cu toate implicațiile ce decurg în privința raporturilor nepatrimoniale și patrimoniale în care este angajată cât și societatea. În acest sens s-au pronunțat și alți autori⁸.

În anumite situații acțiunea poate fi exercitată și prin reprezentare. Astfel tutorele soțului pus sub interdicție poate exercita acțiunea, cu încuviințarea autorității tutelare. Când tutore al bărbatului căsătorit este chiar mama copilului, dată fiind contrarietatea de interese dintre ei, se va numi un curator, potrivit art 132 și 147 C. fam. care va putea exercita acțiunea.

În dreptul comparat soluțiile, deși diverse, sunt în sensul renunțării la monopolul soțului asupra acțiunii în tăgăduirea paternității⁹. Astfel, se poate vorbi de două mari sisteme legislative în această materie:

- *sistemul de drept englez*, în care regula „**pater is est**” are doar o funcție probatorie, fiind o simplă prezumție. Oricând, la *cererea oricărei persoane care are un interes*, chiar numai patrimonial, chiar într-un cadru procesual prestabilit (de exemplu într-o acțiune privind pensia de întreținere, dreptul de vizitare al minorului sau dezbaterea unei moșteniri) se poate pune în discuție paternitatea copilului din căsătorie. Pretinsul tată al copilului poate porni o astfel de acțiune. Nu are importanță dacă filiația stabilită potrivit prezumției de paternitate și, după caz actului de naștere a copilului, este sau nu conformă posesiei de stat. Prevalează așadar, principiul potrivit căruia stabilirea paternității reale se face în interesul superior al copilului, înaintea celui al asigurării stabilității familiei.

- *sistemul de drept continental* care a evoluat în sensul de a lărgi sfera persoanelor care pot tăgădui paternitatea, conservând însă anumite termene și condiții. Oricum, în majoritatea legislațiilor, dreptul de a tăgădui paternitatea îl au, pe lângă soțul mamei și următoarele persoane: mama copilului¹⁰, copilul¹¹, Ministerul Public. Un nou termen pentru tăgăduirea paternității curge în favoarea copilului care a devenit major¹². În dreptul francez, potrivit art. 318 și art. 318 – 2 C. civ. mama copilului, recăsătorită cu adevăratul tată al copilului, poate contesta prezumția de paternitate, solicitând, totodată, împreună cu aceasta, legitimarea „**post nuptias**” a copilului. Printr-o singură hotărâre judecătorească, instanța va decide atât asupra contestării, cât și asupra paternității față de soțul actual al mamei care în cursul procesului ar urma să facă o recunoaștere a copilului.

Chiar și-n aceste condiții, prezumția de paternitate, consolidată dacă nu se pornește acțiunea în tăgăduire poate deveni o ficțiune care nu corespunde realității biologice. Corecția poate veni, prin valorificarea noțiunii de „posesie de stat” tradițională în dreptul francez și legislațiile înrudite, noțiune pe care nu o regăsim în sistemul de drept germanic. Sub acest aspect, dreptul francez ocupă un rol cu totul deosebit prin rolul pe care îl conferă posesiei de stat nu numai în materia filiației față de mamă, dar și a paternității. Astfel, prin interpretarea „**per a contrario**” a art. 339 și a art. 332 alin. 2 din Codul civil francez, jurisprudența franceză a creat posibilitatea înlăturării prezumției de paternitate de către

⁸ Al Bacaci, ș.a., op. cit., p 190

⁹ Marieta Avram – Filiația... op cit., p. 66-67

¹⁰ Germania – art. 1600 C. civ., Belgia – art. 332 C. civ., Italia – art. 235 C. civ., Grecia – art. 1470 C. civ.

¹¹ Germanai – art. 1600 C. civ., Elveția – art. 256 C. civ., Italia – art. 235 C. civ., Spania – art. 137 C. civ.

¹² Austria – art. 158 C. civ.

orice persoană care nu are o posesie de stat conformă prezumției de paternitate, adică nu are folosința stării civile a unui copil din căsătorie. Semnificativ este faptul că prin acest mecanism, implicit se recunoaște dreptul tatălui biologic de a înlătura prezumția de paternitate printr-o acțiune în contestație, pentru a-și putea stabili paternitatea biologică, ajungându-se astfel, la o soluție asemănătoare celei din dreptul englez. Astfel, dacă pretinsul tată al copilului care beneficiază de prezumția de paternitate a recunoscut copilul, prin acțiune în contestare el are posibilitatea de a înlătura prezumția de paternitate care nu corespunde posesiei de stat de copil din căsătorie; înlăturarea prezumției de paternitate nu va avea drept efect pierderea oricărei paternități, deoarece va produce efecte depline recunoașterea.

Dacă însă s-a făcut o asemenea recunoaștere acțiunea în contestare va produce practic aceleași efecte ca și acțiunea în tăgăduirea paternității, în sensul că acel copil devine copil din afara căsătoriei, născut din tată necunoscut. Acesta ar putea fi un inconvenient al sistemului, deoarece rămâne un vid în locul paternității contestate mai ales atunci când contestarea se face de către un terț care urmărește doar scopuri patrimoniale.

În Proiectul Codului civil problema a fost rezolvată doar în parte –în sensul că s-a dat posibilitatea introducerii acțiunii în tăgăda paternității și *mamei* și *copilului* fără a da această posibilitate și *oricărei persoane interesate* (art 342 al 1).

Când acțiunea în tăgăduirea paternității se introduce de către soțul mamei, calitatea de pârât o are copilul care fiind de regulă minor este reprezentat de mama sa. Dacă mama a decedat sau nu are capacitate de exercițiu, copilul va fi reprezentat de un tutore. Între 14-18 ani copilul va participa singur la proces, acțiunea având un caracter strict personal. Mama copilului participă așadar la proces în dublă calitate: de reprezentant al copilului și în nume propriu căci, potrivit art 54 al 4 C. fam. ea trebuie citată în toate situațiile la proces, deci și atunci când nu are calitate de a-l reprezenta pe copil.

Dacă acțiunea este introdusă de copil, calitatea de pârât o are soțul mamei.

În reglementarea din Proiectul Codului civil –art 342 al 2 se prevede că „Acțiunea se introduce de către soțul mamei împotriva copilului, iar de către copil sau mama acestuia împotriva soțului mamei”.

În cazul în care copilul a decedat acțiunea se pornește împotriva mamei copilului. Dacă soțul mamei este decedat acțiunea se pornește împotriva moștenitorilor lui (art 342 al 3 Proiect Cod civil).

În toate cazurile, mama copilului va fi citată (art 343 al 4 Proiect Cod civil).

2. Termenul de introducere.

A) Acțiunea introdusă de soțul mamei.

Din art 55 al 1 din Codul familiei rezultă că acțiunea de tăgăduire a paternității se poate introduce în termen de 3 ani.

Dispoziția legală susmenționată privește situația în care dreptul la acțiune aparține soțului mamei, mamei și copilului.

Într-o atare situație, pot exista mai multe variante privind data de la care începe să curgă termenul definit de lege¹³.

Astfel:

1) dacă *acțiunea se introduce de soțul mamei*, termenul de 3 ani curge:

- a) de la dat când acesta a luat cunoștință de nașterea copilului;
- b) dacă filiația față de mamă s-a stabilit după nașterea copilului, de la data când soțul mamei a luat cunoștință despre stabilirea filiației față de mamă
- c) dacă tutorele soțului mamei pus sub interdicție nu a introdus acțiunea, tatăl poate introduce acțiunea, după ridicarea interdicției, în termen de 3 ani de la data când a cunoscut efectiv nașterea copilului

¹³ I.Filipescu, A. I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Ed All Beck, București 2002, p 315-318

2) dacă *acțiunea se introduce de tutore*, (în lipsa unei reglementări legale exprese) termenul de 3 ani curge:

- a) de la data numirii, dacă tutorele a cunoscut despre nașterea copilului înainte de numirea sa ca reprezentant legal;
- b) de la data când tutorele a cunoscut nașterea copilului, în cazul în care, mai înainte de împlinirea termenului de 3 ani de la nașterea copilului, soțul mamei a fost pus sub interdicție sau atunci când, la data nașterii copilului, soțul mamei se găsea sub interdicție
- c) de la data când tutorele a cunoscut stabilirea filiației copilului față de mamă, prin recunoaștere sau prin hotărâre judecătorească, dacă soțul mamei este pus sub interdicție

3) *dacă tutorele nu a promovat acțiunea*, soțul mamei o va putea intenta într-un nou termen de 3 ani, calculat de la data cunoașterii stabilirii filiației față de mamă prin recunoaștere sau prin hotărâre judecătorească. Se impune precizarea că, dacă la data ridicării interdicției soțul mamei cunoștea actul de stabilire a filiației față de mamă, termenul curge de la data ridicării interdicției

4) *în cazul conflictului de paternitate*- soțul din prima căsătorie poate introduce acțiunea în tăgăduirea paternității, în termen de 3 ani, calculat de la data cunoașterii înlăturării prezumției de paternitate din cea de a doua căsătorie.

B) *Acțiunea introdusă de mamă sau de copil*

Când acțiunea este introdusă de mamă sau de copil – ca urmare a constatării neconstituționalității art 54 al 2 C. fam. și modificării art. 55 din Codul familiei prin Legea 288/2007 - există dubii în privința termenului de exercitare.

Pentru aceste din urmă ipoteze pot fi aplicate următoarele soluții:

- a) acțiunea se prescrie în termen de 3 ani, aplicându-se prin analogie, dispozițiile art 55 al 1 din C. fam
- b) acțiunea se prescrie în termen de 3 ani, conf art 3 teza I din Decretul nr 167/1958 privitor la prescripția extinctivă
- c) acțiunea este imprescriptibilă
- d) pentru copil, dacă acțiunea nu a fost exercitată în timpul minorității, aceasta se prescrie în termen de 3 ani de la data majoratului său.

În opinia noastră, soluția aflată în acord cu dispozițiile legale, este cea a termenului de 3 ani, prevăzut de lege în cazul în care acțiunea a fost promovată de soțul mamei.

În cazul mamei, acest termen ar trebui să curgă de la data nașterii copilului, iar pentru copil de la majoratul său (art. 55 al. 2) adică de la data dobândirii capacității depline de exercițiu.

C) *Acțiunea introdusă de adevăratul tată al copilului și de orice persoană care dovedește un interes legitim*

Pentru adevăratul tată și pentru orice persoană care dovedește un interes legitim acțiunea se prescrie în termen de 3 ani de la data la care au luat cunoștință de nașterea copilului.

Pentru înlăturarea echivocului se impune însă intervenția urgentă a legiuitorului.